

Türkiye'de
**ÖĞRETMENLERİN
TOPLUMSAL DEĞİŞMEDEKİ
ETKİLERİ**
(1839-1950)

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Genişletilmiş ve Yeniden Yazılmış
2. Baskı



Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

**Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri
(1839-1950)**

ISBN 978-605-364-376-0

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© Aralık 2012, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti’ye aittir.

Anılan kuruluşun ve yazarın yazılı izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, belgeleri, tabloları, resimleri, yorumları, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle aynen ya da değiştirilerek, kısaltılarak, özetlenerek, başka bir dile çevrilerek çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimizi haberdar etmelerini bekliyoruz. Okuyucularımızın bilimsel araştırma ve emek ürünü olan gerçek kitaplara saygı göstereceğine, bandrolsüz, korsan ve fotokopi yapılmış kitapları satın almayacağına inanıyoruz. Onların tüm kitaplara ilişkin sergileyecekleri böyle bir etik davranış bilimsel yayınların gelişmesine katkıda bulunacaktır. Okuyucularımıza, gösterecekleri bu duyarlılık için teşekkür ederiz.

Genişletilmiş ve Yeniden Yazılmış 2. Baskı: Aralık 2012

Yayın-Proje Yönetmeni: Arzu Batur

Dizgi: İsmail Yolcu

Grafik Tasarım: Bilge Yıldız

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Kapak: Maarif Nezaretinin meslek dışından sekiz yere yaptığı öğretmen atamalarına tepki olarak Darülmuallimin (Öğretmen Okulu) öğrencilerinin Sadarete (Başbakanlığa) verdikleri şikâyet dilekçesi (1860)

Baskı: Tarcan Matbaası
(Ankara-0312-384 34 35)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
E-ileti: pegem@pegem.net

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Yahya AKYÜZ, Çanakkale'nin Yenice ilçesi, Hamdibey kasabasında doğdu (1941). Biga Sakarya İlkokulunu (1953), Biga Orta Okulunu (1956) ve İstanbul Erkek Lisesini (1959) bitirdi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu (1963). Fransa'da Yüksek Lisans ve Doktora yaptı (1967).

Ocak 1968'de Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesine Asistan olarak girdi. 1972'de Doçent oldu. Askerlik görevini 1973-1975 tarihleri arasında Balıkesir'de ve Bursa Işıklar Askerî Lisesinde yaptı.

Nisan 1980'de Profesör oldu.

Yahya AKYÜZ'ün Türk eğitim tarihi ile ilgili ilk kitabı 1966'da Fransa'da yayınlanmıştır. O zamandan beri esas olarak Türk eğitim tarihi ve inkılâp tarihi alanında araştırmalar yapıyor ve Ocak 1968'den beri de Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde öğretim üyesi olarak bulunuyor.

Yahya AKYÜZ, 2004-2005 öğretim yılında A.B.D.'de University of Central Florida Eğitim Fakültesinde "Misafir Profesör" olarak bulunmuş, araştırmalar ve yayınlar yapmıştır. 2005 Kasım ve Aralık aylarında Tokyo University of Foreign Studies'in daveti üzerine Türkçe Bölümünde Japon öğrencilere Türk eğitim ve inkılâp tarihi konularında dersler ve konferanslar vermiştir.

Aralık 2008'de emekli olmuştur.

Yahya AKYÜZ, Türk eğitim tarihi alanındaki araştırmalarına 1964'de başlamış ve o tarihten beri çalışmaktadır. Ayrıca emekli oluncaya kadar Eğitim Bilimleri Fakültesinde 41 yıl lisans ve lisansüstü düzeyde Türk Eğitim Tarihi dersi ile bu alanla ilgili dersler okutmuş, binlerce eğitimcinin yetişmesinde emeği geçmiştir. Öte yandan çok önemli arşiv belgeleri ve ciddi, özgün araştırma makaleleri yayınlamış, ulusal ve uluslararası pek çok sempozyuma katılarak bilimsel bildiriler sunmuş, konferanslar vermiş, TV programlarında Türk eğitim tarihinin çeşitli konularında kamuoyunu aydınlatmaya çalışmıştır. Yahya AKYÜZ'ün 7 kitabı ve 185 araştırma makalesi vardır. Bunlar böyle bir çalışma, araştırma ile öğretimin, bilimsel ve akademik birikimin ürünüdür.

Yahya AKYÜZ'ün en önemli eserlerinden biri *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000 - M.S. 2012)* başlığını taşımaktadır. Bu eserin 2012'de 23. Baskısı yapılmıştır (529 s. + yazarın yaptığı resimlerle) (Pegem Akademi Yay.).

Yahya AKYÜZ, ayrıca, çevre sorunlarına, bu konuda öğrencilerin ve toplumun bilinçlendirilmesine duyarlıdır. Bu alanda hem yayın yapmakta, hem de Ayaş'ın Ilıca köyünde 1993'ten beri bir köy korusu oluşturmak amacıyla köylülerle beraber çaba harcamaktadır.

Yahya AKYÜZ, İstanbul'da lise öğrencisi iken yaz tatillerinde bir hattattan geleneksel hat sanatı dersleri almıştır. Ayrıca, yıllardır karakalem ve suluboya resim çalışmaktadır. Bir suluboya resmi A.B.D. Orlando'da University of Central Florida Eğitim Fakültesi (College of Education) Dergisinin kapak resmi olarak yayınlanmıştır (Vol.5, 2005).

Bursadaki Yeşil Türbe'nin bir suluboya resmi de *OTAM* (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi) Dergisinin kapağında yayınlanmıştır (Güz 2006, Sayı 20).

İstanbul'da Sultanahmet'teki III. Ahmet Çeşmesi'nin bir suluboya resmi de yine *OTAM* Dergisinin bir başka sayısının kapağında yayınlanmıştır (Bahar 2009, Sayı 25).

İstanbul'da Fatih Külliyesi'nin bir suluboya resmi yine *OTAM* Dergisinin kapağında yayınlanmıştır (Güz 2009, Sayı 26).

Ailemizde ilk öğretmenlerim Annem Fatma Akyüz, Babam Ahmet Akyüz'e, İlkokul öğretmenlerim Nezihe Burç ve Lütfi Onur'a, her öğretim düzeyindeki öğretmenlerime, Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrencisi olduğum Dr. Vedad Örs ve Ziya İshan'a, Eğitim (Bilimleri) Fakültesinde Asistanı olduğum Prof. Dr. Hâmide Topçuoğlu'na ve tüm öğretmenlerimize...

Yahya Akyüz

ÖNSÖZ

Türkiye’de, öteden beri, toplumu öğretmenlerin ileri götüreceği, bu nedenle onların büyük bir görev karşısında buldukları sıklıkla dile getirilir. Fakat, öğretmenlerimizin kendilerinden beklenenleri başaracak donanımda ve güçte olup olmadıkları araştırılmaz, tartışılmaz. Gerçekten şimdiye kadar öğretmenlerin toplumumuzdaki yerini, toplumsal değişmelerdeki etkilerini konu alan bilimsel ve kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Böylece eserimiz bu alanda ilk ve halen tek çalışmadır.

Öğretmenlerin Türkiye’de önce 1848-1940 yılları arasında toplumsal değişmelerdeki etkilerini konu alan bu araştırmaya 1968’de Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesi *Eğitim Sosyolojisi* kürsüsünde ve *Türk Eğitim Tarihi* dalında Doçentlik Tezi olarak başlanmış ve Tez 1972’de başarılı görülmüştür. Sonradan biraz daha geliştirilerek 1978’de yayınlanmıştır. Eser kısa sürede tükendiği, öğretmenler ve öğretmen aday öğrencilerce çok arandığı halde o haliyle tekrar yayınlanmasına gidilmeyip 34 yıl boyunca defalarca gözden geçirilip yeni bilgiler eklenerek, kapsamı da *1839’dan 1950’ye* kadar genişletilerek ve yeniden yazılarak bu 2. baskıya gidilmiştir.

Bu eserin özgün yönleri ve Türk eğitim düşüncesine başlıca katkıları şunlardır:

1) Türk eğitim tarihi alanında şimdiye kadar genellikle eğitim kurumlarının tarihçeleri araştırılmışken bu Tezde eğitimin temel ve etkin ögesi *öğretmen* okul ve sosyal çevre içinde toplumsal değişmeye etki ve katkıları bakımından ele alınmaktadır. Böylece çalışma hem tarihsel hem de eğitimsel, sosyolojik, psikolojik, siyasi boyutlara sahiptir.

2) Geçmişte öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkilerini anlayabilmek için izlenmesi gerekli *yöntem* sorunu ortaya atılarak tartışılmış, bunun için temel olarak öğretmenlerin *meslekî ve toplumsal statülerinin*, yani *güçlerinin* araştırılması gerektiği bir varsayım olarak ileri sürülmüştür. Bu, ilk kez bu eserde tarafımızdan ileri sürülen bir varsayımdır ve daha sonra öğretmen sorunlarını incelemek için birçok araştırmacı tarafından benimsenmiştir.

3) Öğretmenlerin statülerini ve güçlerini biçimlendiren unsurlardan meslekî olanlar *öğretmen sorunları* başlığı altında ve başlıca altı maddede sistemleştirilmiş, bunlara ilişkin her dönemde ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Öğretmen sorunları başlığı altında incelenen konular şunlardır:

1. Öğretmenlerin sayısal durumu
2. Öğretmenlerin yetiştirilmesi sorunu
3. Öğretmenlerin hukukî statüsü
4. Öğretmenlerin ekonomik sorunları
5. Öğretmenlerin örgütlenme sorunları
6. Öğretmenlerin meslekî yayınları

4) Öğretmenlerin statü ve güçlerinin şekillenmesinde etkisi bulunan *meslek dışı unsurlardan başlıcaları* da öğretmen-resmî makamlar ilişkileri, öğretmen-halk ilişkileri ve halkın eğitsel değerleri vb. başlıklar altında derinlemesine incelenmiştir.

5) Öğretmenlerin çeşitli sorunları araştırılırken bilinmeyen birçok *yeni bilgi* verilmiştir. Örneğin, 1848'de açılan ilk Darülmualliminin (Öğretmen Okulu) Nizamnamesi, 1860'ta meslek dışından yapılan ilk öğretmen atamaları, öğretmen örgütlenmesinin tarihsel gelişimi ve etkileri, öğretmenlerin meslekî dergileri, bunlarda yer alan başlıca yazılar, öğretmen-politika ilişkileri, halkın ve öğretmenin öğretmen ve eğitim algıları vs. gibi konular ilk kez ve ayrıntılarıyla bu çalışmada ele alınmaktadır. Böylece, öğretmen ve eğitimcilere aradıkları birçok yeni bilgi sunulduğu gibi Türk eğitim tarihinde ve eğitim araştırmalarında, şimdiye dek üzerinde durulan klâsik konuların dışında çok önemli sorunlar bulunduğu da ortaya konmaktadır.

6) Konu ile ilgili *ilk kaynaklara* ulaşılmaya çalışılmış, değerlendirme ve yorumlarda tam bir *yansızlığa* özen gösterilmiştir.

7) Araştırmamız esas olarak yazılı ilk kaynaklara dayanmakla beraber, konumuzla ilgili birçok olay yaşamış, bilgili, eski öğretmenlerden de *sözlü tarih yöntemi* ile çok özgün, hiçbir yerde bulunmayan bilgiler derlenmiştir.

8) Bu eser, çok yönlü ve karmaşık bir alanda 44 yıllık bir araştırmanın ürünüdür. Kendisi ile temas ettiğimiz Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoglu bize gönderdiği 1969 tarihli bir mektubunda şöyle yazmıştır: “Doçentlik Tezi olarak seçmiş olduğunuz konunun, çok araştırma ve sabır isteyen çetin bir konu olduğunu düşünerek, tarihimizin el değmemiş bir safhasını aydınlatma başarısına erişmenizi can ve gönülden dilemekteyim.” (Bkz. Belge II/2).

Bu eser tamamen Türkiye gerçeğine oturtulmuştur ve öğretmenlerimize ilişkin sorunları deşmekte, sergilemektedir. Öğretmen onda kendi sorunlarının kökenlerini ve sosyolojisini, başka bir deyimle kendini bulacaktır. Eser, *öğretmenlerimize meslekleri hakkında sosyolojik ve tarihsel bir bakış kazandırarak onlarda meslek bilincinin güçlenmesine de katkıda bulunabilecektir*. Türk Eğitim Tarihi, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim Sosyolojisi, Sosyoloji... okuyan, Türkiye'de toplumsal değişmelere ilgi duyan öğrenciler ve aydınlara da yararlı olacaktır. Kuşkusuz dünün tecrübe ve dersleri *bugünkü öğretmen ve eğitim politikamızın daha iyi belirlenmesinde* de işe yarayabilir.

Araştırmalarımın her aşamasında bana destek olan eşim Prof. Dr. Emine AKYÜZ'e teşekkür borçluyum. İkinci baskıyı gerçekleştiren Pegem Akademi yöneticileri Servet SARIKAYA, Gürsel AVCI'ya ve değerli çalışanlarına, ayrıca Tarcan Matbaası'nın değerli ustalarına içten teşekkür ederim.

Ankara, Aralık 2012

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Emekli Öğretim Üyesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
------------	-----

GİRİŞ

ÖĞRETMEN, ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ.....	1
TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	4
ÖĞRETMENLERİN ETKİLERİ.....	5
1) Öğretmenlerin Etki Yolları ve Biçimleri.....	5
1. Öğretmenlerin okul kanalıyla etkileri.....	5
a) <i>Toplumsallaştırma</i>	5
b) <i>Davranış değişikliği oluşturma</i>	5
c) <i>Nitelikli insan gücü ve çeşitli mesleklere eleman yetiştirme</i>	8
d) <i>Önderler ve aydınlar yetiştirme</i>	9
2. Öğretmenlerin okul dışında etkileri.....	9
2) Öğretmenlerin Etkilerinin Araştırılması.....	10
1. Öğretmenlerin statü ve güçlerini oluşturan meslekî unsurlar (öğretmen sorunları).....	11
a) <i>Öğretmenlerin sayısal durumu</i>	11
b) <i>Öğretmen yetiştirilmesi sorunu</i>	12
c) <i>Öğretmenlerin hukukî statüsü</i>	12
d) <i>Öğretmenlerin ekonomik sorunları</i>	13
e) <i>Öğretmenlerin örgütlenme sorunları</i>	15
f) <i>Öğretmenlerin meslekî yayınları</i>	15
2. Öğretmenlerin statü ve güçlerini oluşturan meslek dışı unsurlar.....	16
a) <i>Öğretmenlerin kişilik özellikleri</i>	16
b) <i>Öğretmenlerin toplumsal kökenleri</i>	17
c) <i>Öğretmen-halk ilişkileri</i>	19
d) <i>Öğretmen-siyasî çevreler ilişkileri</i>	19

3) Öğretmenlerin etkilerine yabancı örnekler.....	19
1. Çin.....	19
2. Yunanistan.....	21
3. Fransa.....	22
ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	26
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ ve PLANI.....	27

I. KISIM

TANZİMATA GELİNCEYE KADAR TÜRKLERDE TOPLUMSAL DEĞİŞME ve ÖĞRETMENLER

A) OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞUNA KADAR (... - 1300).....	31
1) Türklerin X. yüzyılda Müslüman olmalarından önce.....	31
* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	31
2) Türklerin X. yüzyılda Müslüman olmalarından sonra.....	32
* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	32
B) OSMANLI DÖNEMİNDE TANZİMATA KADAR (1300-1839).....	35
* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	35
1) Sıbyan Mektebi Öğretmenleri.....	36
2) Medrese Öğretmenleri.....	43
<i>Fatih'in kurduğu medreseler</i>	43
<i>Süleymaniye medreseleri</i>	47
<i>Klâsik Osmanlı medreseleri</i>	47
3) Şehzade ve Padişah hocaları.....	71
4) Enderun Mektebi öğretmenleri.....	71
5) Askerî ve teknik okul öğretmenleri.....	71
6) Din görevlileri, vâizler, hatipler.....	72
7) Tekke vs. mensupları, şeyhler.....	72
8) Ahi teşkilâtının öğretmenleri.....	72
9) Azınlık ve yabancı okulların öğretmenleri.....	72

Beşiktaş Cemiyet-i İlmîyesi.....	72
İlköğretim zorunluluğu	74

II. KISIM

OSMANLI DEVLETİNDE TANZİMATTAN SONRA TOPLUMSAL DEĞİŞME ve ÖĞRETMENLER (1839-1919)

1. BÖLÜM

TANZİMAT DÖNEMİ

<i>* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....</i>	<i>79</i>
A) TOPLUMSAL DEĞİŞMEDE EĞİTİM ve ÖĞRETMENİN İŞLEVİNİN ANLAŞILMASI.....	81
B) EĞİTİMDEKİ GELİŞMELERE GENEL BAKIŞ	83
C) ÖĞRETMEN SORUNLARI	87
1) Öğretmen yetiştirilmesi sorunu.....	87
2) Öğretmenlerin sayısal durumu.....	93
3) Öğretmenlerin hukukî statüsü.....	94
4) Öğretmenlerin ekonomik sorunları.....	98
5) Öğretmenlerin örgütlenme sorunları	100
6) Öğretmenlerin meslekî yayınları.....	100
D) MEDRESENİN OKUL ve ÖĞRETMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİ VE BASKILARI.....	101
1) Medresenin genel etki ve baskıları	101
2) Yeni yetişen öğretmenler ve din-bilim çatışması.....	104
E) ÖĞRETMENLER, AYDINLAR, YÖNETİCİLERİN YENİLEŞME SÜRECİNDE GENEL ÇABALARI.....	106

2. BÖLÜM

MUTLAKİYET DÖNEMİ

<i>* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....</i>	119
A) ÖĞRETMEN SORUNLARI.....	120
1) Öğretmenlerin sayısal durumu.....	120
2) Öğretmen yetiştirilmesi sorunu.....	121
3) Öğretmenlerin hukukî statüsü.....	126
4) Öğretmenlerin ekonomik sorunları.....	130
5) Öğretmenlerin örgütlenme sorunları.....	131
6) Öğretmenlerin meslekî yayınları.....	131
B) ÖĞRETMENLERE, OKULLARA ve YAYIN HAYATINA RESMÎ MÜDAHALELER.....	131
1) Öğretmenlere, okullara ve programlara müdahaleler.....	131
2) Sürülen öğretmenler.....	134
3) Yayın hayatına müdahaleler.....	137
C) GİZLİ HÜRRİYET HAREKETLERİNE KATILAN, ÖĞRENCİLERİNE ve ÇEVRELERİNE YENİ FİKİRLER AŞILAYAN ÖĞRETMENLER.....	138
1) Gizli hürriyet hareketlerine katılan öğretmenler.....	138
2) Öğrencilerine ve çevrelerine yeni fikirler aşıl原因an öğretmenler.....	138
D) ATATÜRK'Ü YETİŞTİREN ÖĞRETMENLERDEN BİRKAÇI.....	142
E) ÖĞRETMENLER, AYDINLAR ve YÖNETİCİLERİN YENİLEŞME SÜRECİNDE GENEL ÇABALARI.....	146
F) AZINLIK ve YABANCI OKULLARI ve ÖĞRETMENLERİ.....	154
1) Azınlık okulları ve öğretmenleri.....	154
2) Yabancı okullar ve öğretmenleri.....	155
3) Azınlık ve yabancı okulların ve öğretmenlerinin Osmanlı toplumundaki etkileri.....	157

3. BÖLÜM

MEŞRUTİYET DÖNEMİ

* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	159
A) ÖĞRETMEN SORUNLARI	162
1) Öğretmenlerin sayısal durumu.....	162
2) Öğretmen yetiştirilmesi sorunu.....	163
3) Öğretmenlerin hukukî statüsü.....	177
4) Öğretmenlerin ekonomik sorunları.....	184
5) Öğretmenlerin örgütlenme sorunları	190
6) Öğretmenlerin meslekî yayınları.....	197
B) ÖĞRETMENLERİN POLİTİKA İLE İLİŞKİLERİ	204
1) Okul dışında politika ve öğretmenler	204
2) Okulda politika	211
C) ÖĞRETMENLERİN HALKLA İLİŞKİLERİ.....	215
1) Öğretmenler ve taşra.....	215
2) Öğretmenlerin halkla davranışları ve köylerde etkileri.....	216
3) Halkın öğretmenlere ilişkin tutumu	224
D) BALKAN SAVAŞLARI, I. DÜNYA SAVAŞI VE ÖĞRETMENLER	232
1) Balkan Savaşları	232
2) I. Dünya Savaşı.....	239
3) Eğitim, öğretmenler ve toplumsal dönüşüme ilişkin tartışmalar.....	244
E) ÜNİVERSİTE VE TOPLUMSAL DEĞİŞME	247
F) DÖNEMİN ÖNDER ÖĞRETMEN, EĞİTİMCİ, DÜŞÜNÜRLERİ ve TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	249
G) OSMANLI SON DÖNEMİNDE TEVHİD-İ TEDRİSAT ARAYIŞLARI	286
1) Tanzimat döneminde tevhid-i tedrisat arayışları	286
2) Meşrutiyet döneminde tevhid-i tedrisat arayışları.....	287

III. KISIM

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE TOPLUMSAL
DEĞİŞME ve ÖĞRETMENLER (1919-1922)

* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	291
A) ÖĞRETMEN SORUNLARI.....	291
1) Öğretmenlerin sayısal durumu.....	291
2) Öğretmen yetiştirilmesi sorunu.....	292
3) Öğretmenlerin hukukî statüsü.....	292
4) Öğretmenlerin ekonomik sorunları.....	292
5) Öğretmenlerin örgütlenme sorunları.....	299
6) Öğretmenlerin meslekî yayınları.....	305
B) ÖĞRETMEN ve EĞİTİM SORUNLARI KARŞISINDA T.B.M.M., MAARİF VEKÂLETİ ve MUSTAFA KEMAL	308
1) Bakanlığın eğitim politikası ve öğretmenlere genelgesi	308
2) Maarif Kongresi	310
3) Mustafa Kemal'in Maarif Kongresini açış konuşması ve toplumsal değişme yolunda eğitim ve öğretmenden beklentileri	312
C) ÖĞRETMENLERİN HALKLA İLİŞKİLERİ ve TOPLUMDAKİ YERİ	316
D) MİLLÎ UYANIŞ ve ÖRGÜTLENMEYE ÖĞRETMENLERİN KATKILARI	321
1) Mitingler, millî uyanış ve öğretmenler	321
2) Kongreler ve T.B.M.M.'de öğretmenler	326
E) CEPHEDE ÖĞRETMENLER.....	327
F) OKULA KURTULUŞ BİLİNCİNİN GİRMESİ.....	330
G) İŞGAL ALTINDAKİ BÖLGELERDE ÖĞRETMENLER.....	332
1) İstanbul'da.....	332
2) Yunan işgal bölgesinde.....	340
3) İtalyan işgal bölgesinde.....	351
4) Fransız işgal bölgesinde	352
H) AZINLIK ve YABANCI OKULLARI ve ÖĞRETMENLERİ.....	354
I) DÖNEMİN ÖNDER BİR EĞİTİMCİSİ: KÂZIM KARABEKİR PAŞA.....	355

IV. KISIM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TOPLUMSAL
DEĞİŞME ve ÖĞRETMENLER (1923-1950)

* Öğretmen, eğitim ve toplumsal değişme ilişkileri açısından dönemin temel özellikleri.....	359
A) ÖĞRETMEN SORUNLARI	360
1) Öğretmenlerin sayısal durumu.....	360
2) Öğretmen yetiştirilmesi sorunu.....	362
3) Öğretmenlerin hukukî statüsü.....	366
4) Öğretmenlerin ekonomik sorunları.....	375
5) Öğretmenlerin örgütlenme sorunları	388
6) Öğretmenlerin meslekî yayınları.....	394
B) DEVRİMLER ve ÖĞRETMENLER.....	399
1) Politik, kültürel değişme ve öğretmenler.....	399
2) Ekonomik değişme ve öğretmenler	423
C) ÖĞRETMENLERİN ETKİLERİNİ SINIRLAYAN ETMENLER	423
1) Öğretmen sorunları ile ilgili etmenler	424
2) Eğitim sistemi ile ilgili etmenler	425
3) Resmî makamların tutumu ile ilgili etmenler.....	430
4) Hukukî etmenler.....	432
5) Öğretmenin çevreye uyumu ile ilgili etmenler	433
6) Din görevlileri ile ilgili etmenler	436
7) Öğretmenlerin halkla ilişkilerinden kaynaklanan etmenler.....	437
D) KÖY ÖĞRETMEN OKULLARI, KÖY ENSTİTÜLERİ ve TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	441
1) Köy için yeni bir tip öğretmen yetiştirme yolunda düşünceler ve uygulamalar	441
2) Köy Enstitüleri, öğretmenleri ve toplumsal değişme.....	449
E) ÜNİVERSİTE ve TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	472
F) DÖNEMİN ÖNDER ÖĞRETMENLERİ, EĞİTİMCİLERİ ve TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	478

SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME	481
RÉSUMÉ (Fransızca Özet).....	488
KAYNAKLAR.....	491
BELGELER.....	511